

Sammandrag om Porkalarentesen 29.9.1944 - 26.1.1956

Basens viktigaste uppgifter:

- att militärt behärska Finska viken och i synnerhet att kunna blockera den på sitt smalaste ställe.
- att idka politisk påtryckning för att minimera de "patriotiska, fascistiska och militanta krafterna".
- att vid behov kunna rikta fullständig och förödande artillerield mot Helsingfors.

Drygt 7.200 personer (majoriten svenskspråkig) var tvugna att lämna Porkalaområdet.

Området utgjordes av 38.000 ha (över tre gånger större än Hangöområdet 22.3.1994-2/6.12.1941).

"Om Hangö var en pistol i Finlands rygg så var Porkala strategiskt en värjspets direkt mot hjärtat."

Fråga: hur många av de spionutbildade landsförrädarna blev fast och dömda till straff?

Svar: veterligen var det fem fall som åkte fast - beträffande eventuella straff vet man ingenting, detta började ju under en tid, då statspolisen (Röda Stapo 1944-1948, nuvarande skyddspolisen var vänsterorienterad och den s.k. finlandiseringen var på gång)

Fråga: Hur skedde värderingen av landområdena efter Porkalarentesen 1956? Vem beslöt och i så fall hur? Fanns det eventuellt korruption i eller kring beslutsprocesserna?

Svar: De tidigare ägarna kunde i princip köpa tillbaka sina gamla land- och vattenområden. För detta gav staten fördelaktiga lån och lånevillkor.

Gällande expropriationen av Obbnäs och andra områden som vissa holmar för den nya finska militärbasen, var processen en annan. Staten ville expropriera land- och vattenområdena till ett lågt eller mycket lågt pris. De tidigare ägarna ville naturligtvis ha ett högt pris. Beslut om expropriationen gjordes av en skild kommission. Kommissionens expropriations beslut kunde inte överklagas, det var slutgiltigt. Men ersättningarnas storlek behandlades nästan alltid i domstol.

Domstolsprocessen var ofta tidsmässigt lång i vissa fall räckte den fram till 1965 (över 10 år). Staten som köpare gav normalt en låg offert medan de tidigare ägarna en högre eller hög offert. Beslut om köpet avgjordes ofta i domstol. De ursprungliga ägarna tog inte automatiskt tillbaka sina gamla områden, utan de kunde även köpas av en tredje part.

Man har inte forskat i eller undersökt handeln och överlåtelseerna kring Porkkala parentesens land- och vattenområden. Korruption kan inte exkluderas gällande ovanstående. Korruption kunde ha varit möjlig.

Fråga:

Var finska försvarsmakten förberedd för ett möjligt Sovjetiskt anfall mot Helsingfors från Porkkala parentesen?

Svar: Till en början var kustförsvaret ivriga på att befästa kustfort så att deras artilleri kunde täcka en stor del

av Porkkalaområdet. Av politiska orsaker måste sådana förberedelser förverkligas mycket försiktigt. Ett problem

var också att Finska armén delvis måste montera ner sitt tyngsta kustartilleri från Porkkala till östgränsen. Det man däremot kunde göra var att inneha hela områdets artillerikoordinater i högsta beredskap för möjliga behov.

Ända till fredsfördraget i Paris 10.2.1947 gällde det att ha "tungan rätt i mun".

Fråga: Då markområden på Porkkalaområdet exproprierades ersattes ägarna av staten. Då området återficks erbjöds de forna ägarna en möjlighet till återköp. I vilken mån kan man anse att prisen i dessa transaktioner var rättvisa?

Svar: Vid exproprieringen utmålade statens representant ofta fastigheten som mer eller mindre värdelös: urskog, medan ägarens representant beskrev fastigheten som ett paradiset på jorden. Ett lämpligt arrangemang måste i många fall uppgöras i domstol. Då området återgavs genomgick man en omvänd process. Kuuskoski-kommissionen (justitieminister Reino Kuuskoski) ansåg att staten hade köpt fastigheterna och att en återlämning inte egentligen var motiverad). Paasikivi slog dock fast att de forna ägarna måste ha förtur vid köp av fastigheterna.

När det gällde områden som skulle inlösas beviljades fördelaktiga lån.

Det gällde ju inte alla, tex. släkten Degerth kunde inte återfå det område på vilken Sovjetunionen hade byggt en flottbas.

Fråga: Varför kallas Mäkiluoto för Mac Elliot?

Svar: Det finns sägner, troligen från början av 1900-talet, som berättar om ett brittiskt fartyg som skulle ha förlit och att dess kapten, Mac Elliot, skulle ha begravts på ön. Man har hittat två gravar med ben som, utan bevis, har förknippats med händelsen. Några uppgifter om en lämplig förlisning (1794) har man inte funnit. Högst sannolikt är det fråga om en skröna. På kartor från 1600-talet ser man namn som Makilo och Makkilot, som senare har rationaliserats till Mäkiluoto. Uttalsmässigt påminner Mac Elliot om Makkilot. Vad som är ägg och vad som är höna kommer att förbli oklart.

Fråga: I Degerby finns en kyrkogård. Rykten säger att en del familjer, under parentesens, fått tillstånd att begrava sina anhöriga där. Finns det något belägg för dessa rykten?

Svar: Jag har ingen information om saken, men finner det ytterst osannolikt.

Fråga: Eftersom det fanns ca. 30 000 ryssar på området var behovet av mat mycket stort. Hur sköttes detta?

Svar: Matförsörjningen lär ha varit ett stort problem i början av parentesen. Det fanns dock ett avtal om försäljning av mat över gränsen. En del av maten skickades från Sovjet.

Fråga: I början av parentesen fick finska passagerarfartyg åka genom området, men sedermera förbjöds trafiken. När och varför?

Svar: Finland ålades att röja minorna utanför området. Trafiken kunde även i viss mån underlätta betalandet av krigsskadeståndet. År 1948, då minröjningen var avslutad, förbjöds genomfartstrafiken. Dessutom krävde Sovjet ett stort antal fartyg som en del av krigsskadeståndet.

President Paasikivis kommentar i sitt tal 1948 var rätt belysande för den rådande situationen: *Neuvostoliiton vuokraoikeus ja kauttakulkuoikeus Suomen alueen halki Porkkalaan "ei kovin hyvin sovellu kansainvälisen oikeuden käsikirjoihin", mutta lisäksi, että "ratkaisevaa on todellinen elämä monine vivahtuksineen, joita kansainvälinen oikeus saa luvan seurata niin paljon kuin ehtii ja kykenee".*

Kanske den största enskilda orsaken till Porkkalan återbörjande var president Paasikivis mycket realistiska och mot framtiden syftande politik som skapade förutsättningar för en grannsämja på "de öppna och lojala relationernas grund".

Källor:

Eero Auvinen: Obbnäs - Upinniemi (1999)

Eino Kekäläinen: Suomalaisten järjestämä Porkkala-alueen vartiointi 1944-1948 (Pro Gradu 1987)

Jari Leskinen-Pekka Silvast: Suljettu aika (2001)

Juuso Sääsmänen: Suurmaiinnousun uhkasta kaappaushyökkäyksen torjuntaan (avhandling 2017)

Ove Enqvist: Kellä saaret ja selät on hallussa (avhandling 2007)

Pekka Silvast: Porkkala 1944-1956 (1991)

Försvarshögskolan: Porkkala - Tapahtumien keskellä (2009)

Hälsningar av Calle Geust:

Några sidor (bl.a. Kimmo Rentolas uppsats) ur Försvarshögskolans Porkkala-bok som kom ut 2008 (på finska 2007).

Den svenska upplagan tycks nu hittas på antikvariat, se t.ex.

<https://www.finlandiakirja.fi/fi/porkkala-1727136>